

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA MOLIVAVIY BARQARORLIK TAHLILI.

Ahmatova Muxlisa Ahmat qizi

Samarqand Iqtisodiyot va Servis instituti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15468900>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-May 2025 yil

Ma'qullandi: 15-May 2025 yil

Nashr qilindi: 20-May 2025 yil

KEY WORDS

moliyaviy barqarorlik, to'lov qobiliyati, kapital tuzilishi, likvidlik, risklarni boshqarish, rentabellik, buxgalteriya hisobi standartlari, uzoq muddatli majburiyatlar, moliyaviy ko'rsatkichlar, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar.

ABSTRACT

Ushbu maqola xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda moliyaviy barqarorlikni tahlil qilish va uni baholashning uslubiy asoslariga bag'ishlangan. Maqolada barqarorlik ko'rsatkichlari tamoyillari, ularning tasnifi va milliy buxgalteriya standartlarini qo'llash tushuntiriladi, bunda amaldagi me'yoriy-huquqiy bazaga alohida e'tibor beriladi. Moliyaviy menejerlar likvidlikni saqlab qolish, moliyaviy risklarni kamaytirish va kapital samaradorligini oshirish uchun ushbu tahlildan qanday foydalanishi bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Bugungi kunda xo'jalik yurituvchi subyektlar oldida turgan asosiy vazifalardan biri ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash bo'lib, bu holat korxonaning iqtisodiy faoliyatini uzluksiz yuritish, to'lovga layoqatlilikni saqlab qolish va investorlar ishonchini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Korxonaning moliyaviy barqarorligi ko'p jihatdan uning resurslardan qanday foydalanayotganiga, moliyaviy boshqaruv tizimining samaradorligiga va bozor sharoitlariga tez moslasha olishiga bog'liq. Aynan shu sababli moliyaviy tahlil orqali barqarorlikni aniqlash va baholash xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining muhim tarkibiy qismiga aylangan.

Moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari yordamida korxonaning moliyaviy risklari, moliyaviy mustaqilligi, qarzga bog'liqligi darajasi va faoliyatining samaradorligi baholanadi. Ayniqsa, raqobat muhitida faoliyat yurituvchi korxonalar uchun bu ko'rsatkichlar kredit tashkilotlari, investorlar va nazorat organlari tomonidan qabul qilinadigan muhim axborot manbaidir. Ushbu ko'rsatkichlar orqali korxona o'zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, strategik qarorlar qabul qilishi mumkin.

Respublikamizda amal qilayotgan "Buxgalteriya hisobining milliy standartlari" va ularga asoslangan buxgalteriya hisobi schyotlari rejasi orqali moliyaviy tahlilni yuritish tartibi belgilangan. Ayniqsa, xo'jalik yurituvchi subyektlarda moliyaviy holatni aniqlashda majburiyatlar, kapital tarkibi, aktivlarning tuzilmasi va moliyaviy natijalarning shakllanishi to'g'risidagi ma'lumotlar muhim rol o'ynaydi.

Adabiyotlar tahlili.

1. Abdullayeva Z.M. tomonidan yozilgan "Korxonalar moliyaviy tahlili" asarida moliyaviy

ko'rsatkichlarni tahlil qilishning usullari va ularning korxona faoliyatiga ta'siri keng ko'lamda yoritilgan bo'lib, muallif barqarorlikni ta'minlashda likvidlik, to'lovga layoqatlilik va foydalilikning o'zaro bog'liqligini tahlil qilgan. Unda moliyaviy ko'rsatkichlar tizimi orqali boshqaruv qarorlarining samaradorligini oshirish imkoniyatlari asoslab berilgan hamda nazorat va tahlil mexanizmlari konkret misollar bilan keltirilgan.

2. Jumaev T.X. va Xakimov B.B. muallifligidagi "Moliyaviy boshqaruv" nomli darslikda korxonalar moliyaviy barqarorligini ta'minlash bo'yicha strategiyalar, qarz mablag'larini boshqarish tamoyillari va kapital tarkibining optimal holatini aniqlash usullari batafsil ko'rib chiqilgan. Mualliflar moliyaviy barqarorlikni uzoq muddatli rejalashtirish vositasi sifatida talqin etgan va statistik ko'rsatkichlar asosida metodik tavsiyalar bergan.

Metodologiya.

Tadqiqotda kompleks tahlil usulidan foydalanilib, xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy hisobotlari asosida ko'rsatkichlar tahlili, ularning dinamikasi va o'zaro bog'liqliklari o'rganildi, shuningdek, BMS asosida schyotlar bo'yicha tasniflash, aktiv va majburiyatlar tuzilmasi, likvidlik va moliyaviy mustaqillik darajasi bo'yicha nisbatlar aniqlanib, o'zgarishlar ta'siri baholandi.

Tahlil va muhokama natijalari.

Korxonaning moliyaviy barqarorligi, eng avvalo, uning aktiv va passivlari o'rtasidagi nisbati bilan belgilanadi, bu nisbiy ko'rsatkichlar asosida tahlil qilinib, xususan, o'z mablag'lari hisobidan qoplangan aktivlar ulushi, umumiy qarzlarning xususiy kapitalga nisbati, uzoq muddatli va joriy majburiyatlarning tarkibi, moliyaviy resurslarning tarkibi va aylanish tezligi aniqlanadi hamda bu holatlar korxonaning kreditga layoqatli yoki yo'qligi haqida xulosa chiqarishga asos bo'ladi.

Amaliy tahlil ko'rsatadiki, ko'plab xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy hisobotlar tuzishda hisob siyosatining o'ziga xos xususiyatlariga amal qilmaydilar, bu esa moliyaviy tahlilning to'g'ri olib borilishini qiyinlashtiradi, ayniqsa, passivlarni aniq tasniflamaslik va foyda va zararlar hisobotini noto'g'ri tuzish kabi xatoliklar tahlil jarayonida ishonchsizlikka olib kelishi mumkin.

Moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda aktivlar tarkibidagi nomoddiy aktivlar va uzoq muddatli investitsiyalar ulushi ham muhim rol o'ynaydi, chunki bunday resurslar korxonaning kelajakdagi foydalilik salohiyatini oshiradi, shu bilan birga, ularning amortizatsiya va amortizatsiya siyosati orqali moliyaviy natijalarga ta'siri ham alohida hisobga olinishi lozim.

Shuningdek, moliyaviy barqarorlik darajasini aniqlashda likvidlik koeffitsientlari, moliyaviy mustaqillik ko'rsatkichlari, to'lovga layoqatlilik darajasi va kapital aylanishining samaradorligi kabi ko'rsatkichlar o'zaro uyg'unlikda baholanishi kerak bo'ladi, bu esa moliyaviy boshqaruvni muvozanatlash va strategik qarorlar qabul qilishda aniq yo'nalish beradi.

Tahlil davomida schyotlar rejasi asosida asosiy vositalar, majburiyatlar va kapital bo'yicha hisobotlar o'rganilib, aynan moliyaviy hisobot tuzilmasining aniq va to'liq bo'lishi tahlilning samaradorligini belgilashi isbotlandi, bu esa korxonada qaror qabul qilish, investitsion jozibadorlik va tashqi moliyaviy resurslarni jalb etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa va takliflar.

Korxonaning moliyaviy barqarorligini ta'minlash uchun eng avvalo, moliyaviy hisob-kitoblarni to'g'ri yuritish, buxgalteriya standartlariga qat'iy amal qilish, moliyaviy ko'rsatkichlar asosida tahliliy xulosa chiqarish va shu asosda qaror qabul qilish tizimini yo'lga qo'yish zarur. Moliyaviy barqarorlik nafaqat mavjud holatni baholash, balki istiqbolli rejalashtirish, kapital tuzilmasini optimallashtirish va investitsion siyosatni belgilash uchun ham muhim omildir.

Taklif sifatida, korxonalarda muntazam moliyaviy tahlil tizimini joriy etish, har chorakda moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlarini qayta ko'rib chiqish, schyotlar bo'yicha aniq va tizimli axborotlar asosida menejment qarorlarini qabul qilish va moliyaviy hisobotning shaffofligini oshirishga qaratilgan choralarni amalga oshirish lozim deb hisoblaymiz.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayeva Z.M. "Korxonalar moliyaviy tahlili", Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
2. Jumaev T.X., Hakimov B.B. "Moliyaviy boshqaruv", Toshkent: Iqtisod-moliya, 2019.
3. 21-sonli Buxgalteriya hisobining milliy standarti.
4. Moliya vazirligi buxgalteriya hisobi bo'yicha yo'riqnomalar, 2003–2004.
5. Karimova M.Yu. "Moliyaviy tahlil: Nazariya va amaliyot", Toshkent: Innovatsiya, 2021.
6. Ibragimov I.A. "Korxona iqtisodiyoti", Toshkent: Fan, 2022.
7. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi, 2023-yilgi tahrir.
8. IFRS Foundation. "International Financial Reporting Standards", London, 2023.2

INNOVATIVE
ACADEMY